

RÖVID BETEKINTÉS AZ UKRÁN ÁLLAM TERMINOLÓGIAPOLITIKÁJÁBA

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA

OFFI Zrt.

E-mail: farkaskordonec.gabriella@gmail.com; racz.beata@offi.hu

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Közismert-e az államnyelv és a kisebbségi nyelvek nyelvpolitikai szabályozására valamilyen nemzeti dokumentum megléte? Van-e ennek terminológiastratégia vonatkozása? Ha igen, milyen szervezet felelős ezért?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Ukrajna 2003-ban ratifikálta a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartáját (a jogszabály elérhetősége <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text>). A kisebbségi nyelvhasználatról rendelkező jogszabályok terén 2014-től több módosítás is történt, először az oktatás nyelvét szabályozó kérdésekben, majd 2019-ben elfogadták az ukrán mint államnyelv működésének biztosításáról szóló törvényt (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>). E jogszabályok jelentősen szűkítették a kisebbségi nyelvek használatának lehetőségeit. Jelenleg még érvényben van a nemzeti kisebbségekről szóló 1992-es törvény, amely az európai gyakorlatnak megfelelően viszonylag széles körű jogokat biztosít az országban élő nemzetiségek számára. Azonban jelenleg folyik egy új törvénytervezet megvitatása az ukrán parlamentben, amely a kisebbségek jogállását szabályozná a jövőben. Mindenképpen fontos megjegyezni azt, hogy az aktuális jogszabályokat az ukrán állam nem fordítja le magyar nyelvre, és csak egyes esetekben készült teljes vagy kivonatos fordítás egy-egy jogszabályról, amelyet általában a magyar érdekvédelmi szervezetek készítettek el. Ennek okán a jogi terminológia használata sincs rendszerezve.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Milyen fordítói segédeszközök (nyomtatott szótárak, elektronikus szótárak és terminológiai adatbázisok) léteznek az államnyelven és a kisebbségi nyelven a jog területén? Mennyire naprakészek ezek a segédeszközök? Milyen formában férhetők hozzá (nyomtatott vagy elektronikus)? Az elektronikus segédeszközök teljesen nyilvánosak vagy regisztrációhoz, esetleg előfizetéshez kötöttek?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Sajnos Ukrajnában jelenleg még nincsenek elektronikus terminológiai adatbázisok a kisebbségek nyelvén, a jogszabályok hivatalos fordítása is maximum az orosz és angol nyelvű fordításra korlátozódik néhány esetben. Néhány szótár készült, amelyek sok esetben nem teljesek (például nagyrészt hiányoznak az eljárásjoggal, a büntetőjoggal kapcsolatos szakkifejezések). Ilyen például az *Ukrán–magyar hivatali (regiszter) szótár* (szerzők: Bárány Erzsébet, Csernicskó István,

Gazdag Vilmos, Hires-László Kornélia, Kótyuk István, Márku Anita, publikálás éve: 2017) vagy Udvari István többkötetes ukrán–magyar szótára.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Létezik terminológia szak a többségi vagy kisebbségi intézményekben/nyelven, vagy egyéb formában történik a terminológia mint elmélet és gyakorlat oktatása?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: A jogi terminológiát mint tantárgyat néhány egyetemen oktatják csak, ilyen jellegű képzés nincs Ukrajnában.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: A szerkesztés és lektorálás során mennyiben okozott gondot a jogi terminusokra jellemző rendszerhez kötöttség, ország-specifikusság? Létezik egy semlegesebb, nemzetközi szerződésekben is használt jogi terminológia?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Általánosságban véve viszonylag jól összeegyeztethető a két ország jogrendszere, azonban egy-két terminus célnyelvi megfeleltetésekor problémákba ütköztünk. Ilyen volt például a szabadságvesztés végrehajtási fokozata: Magyarországon három fokozatot különböztetünk meg, Ukrajnában viszont négyet. De ide sorolhatnám még a vagyoni hátrány értékhatárait is: Magyarországon eggyel több kategória van, mint Ukrajnában. Itt említeném meg a bírósági tisztviselők megnevezését is: a bírósági titkár Magyarországon felsőfokú jogi végzettséggel rendelkező alkalmazott, míg Ukrajnában a 'bíróság titkára' kifejezés alatt középfokú végzettséggel rendelkező bírósági ügyintézőt értenek.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Milyen jogi szövegtípusok fordítása okozza a legtöbb nehézséget és miért?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Tapasztalatom szerint a bírósági szövegek és a meghatalmazások fordítása okozza a legtöbb nehézséget. A bírósági szövegek esetében azért, mert bizonyos fokozatok vagy kategóriák nem léteznek egyik vagy másik országban, ezért nehéz azokat megfeleltetni, illetve teljesen más a szerkezeti felépítése például egy ukrán és egy magyar ítéletnek. Eltérő a megfogalmazása a vádnak is: míg magyar nyelven felsoroljuk azt, hogy milyen törvényhelybe ütköző cselekményt követett el a személy, addig az ukrán iratokban az esetek túlnyomó többségében csak a törvény helyét jelölik meg, de magát a cselekményt nem. A meghatalmazások esetében is az okoz nehézséget, hogy szerkezeti eltérések vannak a két ország meghatalmazástípusai között. A magyar meghatalmazások azzal kezdődnek, hogy „Alulírott ... az X cég képviselőjében”, az ukránokban pont fordítva van: a mondat elején az áll, hogy „X cég, képviseli ...”. Az ukrán nyelv továbbá a végtelenségig képes birtokos jelzős összetételeket alkalmazni, míg a magyar nyelvben ez a szám három tagra korlátozódik.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Fel tudna sorolni pár kifejezeten az adott államnyelvre jellemző országspecifikus jogintézményt, amely magyar nyelven nem létezik?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Magyarországtól eltérően Ukrajnában létezik a különélés jogintézménye, amely a vagyoni jogokat, illetve a házastársak egyikének (vagy mindkét házastárs) szülői felügyeleti jogát hivatott rendezni. Különélést kizárólag a bíróság állapíthat meg a házastársak erre irányuló közös kérelme, illetve a házastársak egyikének kérelme alapján. Ezzel szemben Ukrajnában önállóan nem létezik például a kártalanítás jogintézménye, ez a fogalom a kártérítéssel együtt ismeretes.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Van az országban olyan kutatóintézet, amely terminológiával foglalkozik vagy terminológiai adatbázist épít?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Jelenleg sajnos nem létezik olyan intézmény, amely magyar–ukrán jogi terminológiai adatbázist építene Ukrajnában.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Mennyire rendezett a bíróságok megnevezése kisebbségi nyelven? Több változat él egymás mellett vagy egységesen meghatározott a bíróságok megnevezése?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: A bíróságok rendszerét és a bíróságok megnevezését Ukrajnában az Alkotmány, valamint a bírósági rendszerről és a bírók jogállásáról szóló, 2016-ban elfogadott törvény szabályozza. Az említett törvény 17. szakaszának megfelelően az igazságszolgáltatás rendszere három szintből áll: helyi bíróságok (kerületi, városi, járási), fellebbviteli bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Mi segítené leginkább a jogi szakfordítók minőségi munkáját?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: A jogi szakfordítók minőségi munkájához nagyban hozzájárulna egy egységes terminológiai adatbázis, amely nemcsak konkrét terminusokat, hanem adott esetben magyarázatokat is tartalmaz, rávilágít bizonyos fogalmakra és a hasonló fogalmak közötti különbségekre.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: A szerkesztés vagy lektorálás során szembesült valamilyen terminológiai újdonsággal? Esetleg egy-egy terminust másként használt korábban?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Igen, ilyen volt a *jogorvoslat* és a *perorvoslat*. Eddig egy fogalomként kezeltem, mivel a célnyelvi országban ez a két fogalom nem különül el egymástól.

SZOTÁK SZILVIA – TAMÁS DÓRA MÁRIA: Milyen egyéb észrevételeik vannak?

FARKAS-KORDONEC GABRIELLA – RÁCZ BEÁTA: Nagyon hasznosnak találjuk ezt a kiadványt, mivel rávilágít az egyes fogalmak közötti apróbb eltérésekre, segít megérteni az összefüggéseket és bizonyos rendszerek működését, valamint ízelítőt ad a terminusok használatából.